

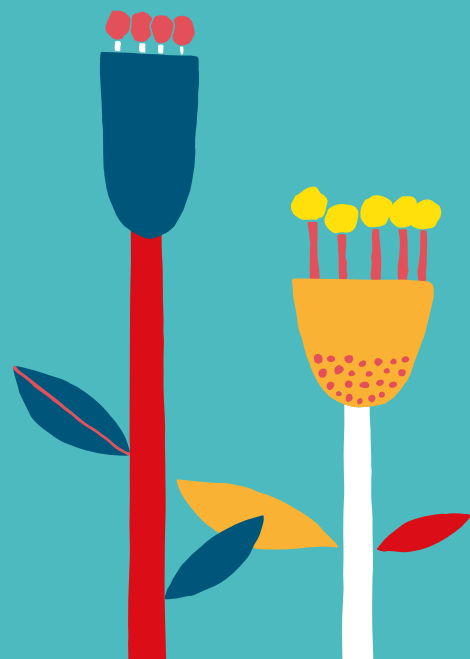
Il Gira Yasunitzem el Món

de l'ecotopia a la realitat

Olga Abad · *Entrepueblos Madrid*

"Yasunitzem el món" són les tres paraules que han ressonat durant els 10 dies en què Ene, Dayuma i Mencay, lideresses de la nacionalitat waorani de l'Equador, i Manai, activista equatoriana pel Yasuní, han visitat diverses ciutats d'Europa alçant la seva veu per la defensa del seu territori, per la defensa de la vida. Perquè "sense territori no hi ha vida".

Yasunitzem el món” són les tres paraules que han ressonat durant els 10 dies en què Ene, Dayuma i Mencay, lideresses de la nacionalitat waorani de l'Equador, i Manai, activista equatoriana pel Yasuní, han visitat diverses ciutats d'Europa alçant la seva veu per la defensa del seu territori, per la defensa de la vida. Perquè “sense territori no hi ha vida”. “Yasunitzem el món” evoca una crida global per adoptar mesures de protecció d'àrees fràgils arreu del planeta, per promoure un model que prioritzi la biodiversitat, la natura, la vida i el respecte als pobles indígenes que l'habiten i la protegeixen, per crear un moviment d'activació social internacional per la defensa d'àrees naturals, dels drets de la natura, reduint la dependència dels combustibles fòssils. Tal com diu Manai, “hem aconseguit aturar una activitat petroliera activa al Parc Yasuní, però, com es pot aplicar en altres territoris?, perquè necessitem fer alguna cosa al món per frenar les conseqüències del canvi climàtic”.

La gira **“Yasunitzem el món: De l'ecotopia a la realitat”** s'ha dut a terme un any després de la victòria històrica del “Si” en la Consulta Nacional sobre el Yasuní a l'Equador. El resultat d'aquesta consulta, realitzada el 20 d'agost de 2023, va representar un important assoliment per a la democràcia i la voluntat popular, que es va imposar davant dels interessos de la poderosa indústria petroliera, prioritzi la defensa dels drets humans i la protecció del medi ambient.

El termini d'implementació del resultat d'aquest referèndum era d'un any, i al complir-se aquest període, des de l'Associació Entrepobles hem volgut que les veus de **quatre activistes equatorianes implicades en el procés del Yasuní** siguin escoltades a l'Estat Espanyol i a Europa. La seva principal reivindicació és que s'acompleixi el mandat popular i que es desmantellin les infraestructures petrolieres, en temps i forma adequades i amb el protagonisme del poble waorani i de les organitzacions socials que han lluitat durant més de 11 anys, i que fins ara han quedat fora del Comitè d'Execució de la Voluntat Popular - CEVP Yasuní ITT (creat pel govern i només format per ministres i Petroecuador). “El nostre territori no és territori de conquesta, però tampoc d'explotació”.

Durant la gira per l'Estat Espanyol i Europa (Ginebra, A Coruña, Madrid, Barcelona, València, Berlín), les quatre activistes directament implicades en el procés del Yasuní han mantingut reunions i espais de col·laboració amb entitats socials i organitzacions europees, institucions i representants polítics per dissenyar un escenari post-extractivista, tant a nivell social com econòmic, que permeti avançar cap a un món sense combustibles fòssils.

Ene Nenquimo, lideressa indígena de la comunitat waorani de Gomataon, defensora del territori ancestral, Vicepresidenta de la Nacionalitat Waorani de l'Equador - NAWE, pertanyent a la CONFENIAE i CONAIE, al llarg d'aquest recorregut ha llançat una crida contundent des del Territori Ancestral Wao, situat en el que avui es coneix com el Parc

Nacional Yasuní. “Per als wao, les fronteres que divideixen Pastaza, Napo i Orellana són línies alienes imposades per Occident, fragmentant un sol territori, una sola cultura, una sola llengua. Nosaltres aixequem la veu per les 4000 wao”. Ene afirma que, en reduir aquesta terra a la categoria de parc nacional, l'Estat ignora la història i espiritualitat dels wao, qui veuen en la unitat i l'harmonia la clau de la seva resistència. El nostre poble, explica, no compta amb advocats propis, però sí amb dones mediadores de pau, lideresses en les mobilitzacions que defensen el seu territori i lluiten contra els interessos econòmics que prioritzen l'explotació de recursos sobre la vida mateixa.

La declaració d'emergència en territori wao ressona com una crida urgent, una advertència davant l'impacte devastador de l'extracció petroliera en el seu medi ambient i cultura. “Van matar la mare jaguar i el pare jaguar”, denuncia Nenquimo, i això és un pas més en la destrucció de la seva “biblioteca”, de la seva memòria, de la seva selva, que alberga coneixements transmesos de generació en generació i formes de vida úniques. Allí també habiten els Pobles Indígenes en Aïllament Voluntari. Malgrat tot, Ene emfatitza la capacitat de resistència del seu poble, que gra a gra, comparteix el que queda del seu menjar, de la seva terra i cultura. Davant aquesta complexa situació, Ene insta el món a reconèixer la importància del Yasuní no només com un parc nacional, sinó com un espai de resistència ancestral i de defensa de l'equilibri natural.

Dayuma Nango, lideressa indígena de la comunitat waorani de Toñampade, defensora dels drets de les dones i de la preservació de la cultura waorani, Vicepresidenta de l'Associació de Dones Waorani de l'Equador - AMWAE, i **Mencay Caiga**, lideressa indígena de la comunitat waorani de Wii, defensora i guardiana del territori, pertanyen a l'Organització Waorani de Pastaza - OWAP (joventut), van denunciar les condicions de vida alarmants que afronta el seu poble, especialment les dones i joves, en el Territori Ancestral Wao, una de les regions més empobrides de l'Equador. Les dones wao, explica, han trobat en l'elaboració d'artesanies una forma de subsistència, enmig d'un context marcat per greus problemes de salut, com el càncer uterí, malalties de la pell, desnutrició infantil, i alts índexs de suïcidi i alcoholisme, sobretot entre la joventut.

La presència d'empreses petrolieres ha agreujat la situació, ja que només ofereixen feina a aquells que donen suport a l'explotació i han generat un ambient d'amenaçes i violència contra dirigents de la Nacionalitat Waorani de l'Equador (NAWE) sent intimidades i fins i tot amenaçades de mort.

Per a Dayuma, el territori wao no ha de ser vist com un espai de conquesta o explotació, sinó com

una llar sagrada, que l'Estat i les petroleres han devastat durant més de 60 anys, contaminant rius, sòls i aire, i deixant seqüeles profundes en la salut i el benestar del seu poble.

Per la seva banda, **Manai Prado**, historiadora i activista des dels 16 anys, que formà part del grup fundador del col·lectiu YASunidos en defensa dels territoris en contra de l'extractivisme i actualment pertany a l'organització Acció Ecològica, ens ha parlat de la situació actual de compliment de la consulta, de com va el tancament dels pous i el seu desmantellament. Encara que ella no és tècnica, sinó historiadora, li ha tocat aprendre.

Manai explica que són 260 pous els que cal tancar i que en octubre de 2024 s'han tancat només 11. El procés tècnic de tancament i desmantellament comporta tres fases:

1. Tancament o apagat de pous
2. Taponament: Injecció de ciment perquè no flueixi el petroli
3. Abandonament de pous: Procés de reparació i restauració.

A la pregunta de com veu el futur de la lluita i del que es va aconseguir fa un any, i si creu que el govern complirà amb la voluntat popular, respon de forma contundent: "El govern no pot incomplir els resultats del referèndum, fins i tot es podria demanar la destitució del president si fos així. La lluita ara és: ¿en quin temps ho farà? ¿com ho farà?". El temps és molt important ja que Petroecuador ha demanat moratòria a la Cort Constitucional i es vol allargar 5 anys en el tancament i taponament, i 7 anys més en l'abandonament i restauració. Un total de 12 llargs i innecessaris anys, ja que es podria fer en molt menys temps si es posen els mitjans. Un altre gran repte és que la forma com es fa ha de ser participativa, comptant des del minut 1 amb les comunitats indígenes i organitzacions socials i amb els millors estàndards tècnics i de qualitat, per no provocar més dany al territori del que s'ha provocat fins al moment.

FITES I COMPROMISOS MÉS RELLEVANTS DE LA GIRA

La primera visita de la gira va tenir lloc a Ginebra, on va destacar la seva participació a l'**Assemblea dels Pobles per Desmantellar el Poder Corporatiu**, juntament amb altres moviments socials, sindicats i organitzacions de la societat civil. Allí es van reunir amb les oficines de l'Alt Comissionat de NNUU per als DDHH i amb la del Relator Especial de l'ONU sobre els drets dels Pobles Indígenes. En aquestes reunions es va parlar del comunicat realitzat des de Nacions Unides a Ginebra, "[Equador ha de respectar la voluntat del poble i aturar les activitats petroleres al Parc Yasuní: Experts independents](#)", del qual les pròpies companyes wao

no tenien constància, posant de manifest una vegada més la manca de participació real del poble waorani en aquest procés.

De Ginebra van viatjar a A Coruña a Galícia, on van tenir una trobada amb diversos col·lectius a l'espai comunitari A Revolteira i van realitzar una visita sobre el terreny a A Ulloa, on van conèixer de primera mà i van compartir amb pageses i pagesos de la lluita local pel territori contra el projecte de cel·lulosa d'ALTRI.

El seu recorregut va seguir per Madrid, on va destacar una trobada a la Complutense on diversos grups de recerca de diferents universitats van mostrar el seu compromís per donar suport a la reivindicació que siguin els mateixos pobles wao els encarregats de la restauració i regeneració del territori, ja que això suposaria una font de treball per a les comunitats, a més d'una exemplar forma de reparació històrica. També cal ressaltar la seva visita al Congrés dels Diputats i l'empatia d'Enrique Santiago, diputat per Córdoba i portaveu de Sumar a les Comissions de Justícia i Interior, que va quedar emplaçat per donar seguiment a la restauració dels passius ambientals generats per Repsol en un dels blocs d'explotació petrolera al Yasuní.

A l'Oficina de DDHH del Ministeri d'Afers Exteriors van poder expressar les amenaces constants que pateixen les defensores de drets humans i ambientals en el territori del Yasuní, especialment de l'impacte en activistes amb fills petits, com era el cas de les pròpies Dayuma o Ene. I també la sistemàtica vulneració dels drets dels Pobles Indígenes en Aïllament Voluntari per part de l'Estat.

Va continuar a Barcelona, amb l'intercanvi amb col·lectius socials i amb la comunitat de la diàspora equatoriana a l'espai periurbà de Can Masdeu, i València, amb la trobada d'intercanvi de sabers amb el moviment de solidaritat, educació, mitjans de comunicació i moviments socials en defensa del territori valencià, a La Repartidora. Allí els va tocar viure les pluges i inundacions sense precedents que van tenir lloc com a conseqüència de la DANA, la qual cosa va reforçar encara més la necessitat d'agrupament de lluites i resistències per a una transició ecosocial justa. El periple va finalitzar a Berlín, amb una activitat molt concorreguda a la seu de la Fundació Rosa Luxemburg.

Un dels objectius i reptes que ens deixen, i que assumim, és estar pendents, exigir al govern equatorià que el procés de reparació i restauració del bloc 43, que ha de quedar alliberat de l'explotació petrolera, es faci utilitzant els millors estàndards nacionals i internacionals i en un temps raonable (no els 12 anys que proposa la petrolera).

A més, hem d'avançar cap a la creació d'una xarxa europea de solidaritat amb el Yasuní que vetlli a mode de vigilància ciutadana internacional pel desmantellament efectiu ambientalment i just socialment de les infraestructures petroleres. 🌱

Un any després de la victòria del “Sí al Yasuní”

Ha passat més d'un any des de la històrica victòria del “Sí al Yasuní” a l'Equador, en què un 60% de la població equatoriana va decidir deixar el cru en el subsol. Fa un any escrivim com, al dia següent, la indiferència dels dies previs a aquesta consulta, invisible per a la majoria, es va acabar convertint en titulars com “decisió històrica”, “precedent mundial en el debat climàtic”, etc. Tot això en un país immers en un context de profunda crisi institucional i social, així com amb un auge de la violència relacionada amb els cartels del narcotràfic i les seves connexions amb sectors del poder, que, com passa en altres països de la regió, indueixen a centrar el debat polític en temes de seguretat.

Però, què ha passat en aquest any?

A pesar del mandat ciutadà del poble de l'Equador de deixar el petroli del bloc 43 sota terra, adoptat en la consulta popular del 20 d'agost de 2023, no s'ha dut a terme el tancament immediat i progressiu en els termes ordenats pel dictamen de la Cort Constitucional de l'Equador. En aquest dictamen s'estableix el “retorn progressiu i ordenat de tota activitat relacionada amb l'extracció de petroli en un termini no superior a un any des de la notificació dels resultats oficials. Addicionalment, l'Estat no podrà exercir accions tendents a iniciar noves relacions contractuals per continuar amb l'explotació del bloc 43.” La Cort Constitucional va assenyalar a més que “el temps de no més d'un any” es refereix a la suspensió de l'explotació de petroli del bloc 43, en el qual l'objectiu és la suspensió total. Així com també l'inici de “la reparació de la natura, la protecció del territori dels pobles indígenes...”.

El compliment de la voluntat popular expressada en el plebiscit ha estat també assumida i ratificada per la Nacionalitat Waorani-NAWE en la seva assemblea representativa el 26 de gener d'aquest any, en què aquesta nacionalitat va declarar en Estat d'Emergència tot el seu territori. Això passa 50 anys després de l'inici de l'explotació petrolera a l'Amazònia equatoriana, un període en què els nivells de risc, tant d'origen natural com els provocats pel canvi climàtic i altres causes antropogèniques relacionades amb activitats econòmiques extractives, no s'han reduït, sinó que han augmentat significativament, incrementant la vulnerabilitat de les comunitats indígenes en pràcticament tots els àmbits.

D'acord amb el cens nacional de 2022, l'Amazònia és la segona regió amb major prevalença de desnutrició crònica (19,6%), la primera en desnutrició global (6,9%) i aguda (1,6%). L'Amazònia té a més els pitjors indicadors de pobresa: la pobresa extrema per ingressos és del 38,5%, la pobresa multidimensional arriba al 75,6% i la pobresa per necessitats bàsiques insatisfetes és del 59,8%. L'activitat petrolera, lluny de millorar la qualitat de vida de les nacionalitats i pobles amazònics, ha estat la causa que ha provocat el seu empobriment, vulnerabilitat i risc. Això és particularment greu per a la Nacionalitat Waorani i els pobles que habiten al Yasuní.

El tancament del bloc 43 té profunds reptes socioeconòmics, no només per la situació de pobresa, sinó per la dependència i pèrdua d'autonomia que han provocat les activitats petroleres i l'abandonament de l'estat durant dècades a bona part dels pobles de la zona amb la indústria petrolera. El tancament del bloc 43 té també grans reptes ambientals i amb la natura, ja que es tracta de restaurar les àrees intervingudes en un territori indígena que hauria de tenir el règim més alt de cura, conservació i reparació; ja que és la zona més biodiversa del planeta i de rellevància global per afrontar l'actual context de crisi climàtica.

És per això que la postergació o retard en la implementació del tancament pot comportar una situació que augmenti la vulnerabilitat, el risc i la conflictivitat social i fins i tot incrementi els costos de les accions de reparació.

No obstant això, la proposta del govern equatorià consisteix a iniciar un tancament progressiu que duraria 5 anys i mig, mentre es manté la producció petrolera, la qual cosa contradiu el mandat constitucional.

La NAWE va celebrar els passats 28 i 29 d'agost la Cimera Internacional per al Yasuní a Puyo (Equador) <https://cumbreyasuni.nawe.org.ec/>. Durant aquests dos dies de intensa col·laboració, el poble Waorani, juntament amb aliats de l'acadèmia, organitzacions no governamentals i activistes, ha elaborat un pla d'acció post-extractivista per assegurar una vida digna i sostenible al seu territori. Aquest esforç busca no només protegir la biodiversitat del Yasuní, sinó també afirmar el dret de les comunitats a decidir sobre el seu futur.

La presència de més de 300 persones de diverses organitzacions i l'entrada de delegacions internacionals a la zona han evidenciat la devastació causada per més de 50 anys d'explotació petrolera. Davant aquesta realitat, el poble Waorani exigeix a l'Estat equatorià el respecte als drets indígenes i el compliment de la voluntat popular: ¡Sí al Yasuní, sí a la vida!

El document resultant de la cimera “Mandat waorani per al tancament, desmantellament, restauració ecològica i reparació social al Yasuní”, va ser lliurat per una delegació del poble Waorani a la Cort Constitucional aquest 30 d'agost de 2024.

Consulta el document complet:

